

БОНУСНІ ВИБОРЧІ СИСТЕМИ: ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

У статті пропонується визначення бонусної виборчої системи, розглядаються її сутнісні характеристики та піднімається питання класифікації систем такого роду. Бонусну виборчу систему пропонується розглядати як різновид системи гарантованого розподілу мандатів, за якої одна чи більше політична партія (блок партій) за виконання певних умов одержує додаткові мандати в результаті дії механізмів, які не поширюються на решту партій (блоків).

Визначається перелік сутнісних характеристик бонусних виборчих систем, до числа яких відносяться: тип бонусу (фіксований бонус для переможця; фіксований сумарний бонус для переможців; нефіксований бонус; бонус, що гарантує здобуття абсолютної більшості мандатів), джерело бонусних мандатів (спеціально зарезервовані мандати; мандати за рахунок інших партій, що пройшли до виборного органу; мандати за рахунок партій, що не пройшли до виборного органу), раунди нарахування бонусів та наявність зв'язку при нарахуванні бонусів між виборами різних рівнів.

Автор виділяє і описує на конкретних прикладах такі бонусні виборчі системи: система з фіксованим сумарним бонусом; система з фіксованим бонусом для переможця виборів; система з нефіксованим залишковим бонусом; система з пропорційним бонусом; система з бонусними додатковими мандатами; двораундова система з фіксованим бонусом; двораундова система з нефіксованим бонусом у другому раунді, який гарантує здобуття абсолютної більшості мандатів; система для виборів різних рівнів; двораундова система для виборів різних рівнів.

Автор доходить висновку, що варіюючи сутнісними характеристиками бонусних виборчих систем, можна, в тому числі створити умови, за яких суттєво зменшиться вірогідність протистояння між міським головою та депутатським корпусом міської ради. Зазначається, що в цьому контексті перспективи використання бонусних виборчих систем мали б стати предметом вивчення вітчизняної політичної науки.

Ключові слова: виборча система; бонусна виборча система; мажоритарна бонусна виборча система; виборча система гарантованої більшості; змішана виборча система; вибори.

Постановка проблеми. Криза у відносинах міського голови та міської ради міста Миколаєва, яка розгорнулася у 2017–2018 рр., окрім питань, пов'язаних з функціонуванням органів місцевого самоврядування у всій повноті продемонструвала недосконалість вітчизняного виборчого законодавства у сфері місцевих виборів, прийнятого в 2015 р. [1]. Законодавець проігнорував ту ситуацію, коли міський голова, здобувши під час виборів абсолютну більшість голосів виборців, не матиме достатнього рівня підтримки у депутатському корпусі міської ради через слабкі електоральні результати партії, що висунула його кандидатуру на посаду мера. Певну страховку від такого дестабілізуючого співвідношення сил у місцевому самоврядуванні (а інколи і в парламенті) у світовій практиці створюють через застосування бонусних виборчих систем, які з точки зору перспектив використання в Україні практично не розглядалися, та й загалом мало описані навіть у спеціалізованій літературі. Автор вважає за доцільне заповнити існуючі лакуни та привернути увагу до систем такого типу, з тим аби в перспективі могла розгор-

нутися предметна дискусія щодо можливостей їх використання в українській практиці.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження бонусних виборчих систем залишається епізодичним не лише у вітчизняній, але й у зарубіжній науковій літературі з питань виборів. У різного роду типологіях та класифікаціях такі виборчі системи згадуються лише побіжно або і зовсім ігноруються.

В Україні пік інтересу до систем такого виду припадає на 2008 р., коли бонусні механізми пропонувалося запровадити для виборів народних депутатів України. Так званий «проект Портнова-Лавриновича» [2] зазнав суттєвої критики (зокрема, це питання розглядалося на круглому столі в Інституті стратегічних досліджень 19 вересня 2008 р. [3]) та був відкинтий, після чого бонусні виборчі системи практично повністю випали з поля зору вітчизняної політичної науки. Підсумки цієї дискусії знайшли відображення у монографії Ю. Ключковського [4].

Симптоматично, що і в зарубіжних наукових виданнях увага до бонусних виборчих систем спостерігається саме у тих країнах, де вони знаходять своє практичне

застосування. В першу чергу, мова йде про Францію та Італію. Серед публікацій науковців цих країн особливо варті уваги дослідження К. Бедок та Н. Соже, результати якого були опубліковані у статті 2014 р. [5], і спільна робота М. Бордіньона, Т. Нанніні та і Г. Табелліні, що вийшла друком роком раніше [6].

Важливими для розуміння сутнісних характеристик бонусних виборчих систем та їхнього місця в усій сукупності виборчих систем загалом, є і роботи, присвячені проблемам класифікації виборчих систем, серед яких особливе значення мають напрацювання А. Бле та Л. Массікотта [7] і М. Шугерта та М. Уоттенберга [8].

Формулювання цілей статті. Виходячи зі сказаного вище, автор в межах цієї публікації обмежується виокремленням сутнісних характеристик бонусних виборчих систем та питанням їх класифікації, ілюструючи визначені різновиди практичними прикладами, які формують спектр можливих варіантів бонусних модифікацій виборчої системи сучасної України.

Виклад основного матеріалу. Починаючи розмову про бонусні виборчі системи, слід обов'язково пам'ятати про те, що цей тип систем – один з небагатьох, який має стійкі історичні асоціації негативного характеру. Справа в тому, що на загальнонаціональному рівні початок практичного використання систем даного виду пов'язаний із правлінням Б. Муссоліні в Італії. Бонусну виборчу систему в 1923 р. запровадив так званий «закон Ачербо», що гарантував партії, список якої здобув більшість голосів виборців (як мінімум 25 %), автоматичне отримання 66 % мандатів у парламенті [9, с. 14]. В цьому контексті будь-яка політична сила, яка виступатиме на підтримку запровадження такого роду системи в сучасній Україні, повинна розуміти, що ця обставина може бути використана опонентами проти неї, та підготувати належні відповіді.

Цілком можливо, що і певна неувага теоретиків до бонусних систем обумовлена згаданим історичним фактом. Принаймні, маємо констатувати, що в політичній теорії досі залишається невирішеним питання щодо родової належності цих систем до тієї чи іншої їхньої сім'ї.

Ще однією причиною відсутності бонусних систем навіть у найбільш деталізованих класифікаціях є надмірний емпіризм західної політології, який суттєво обмежує коло досліджуваних випадків та спричиняє побудову узагальнень переважно на основі практики виборів загальнонаціонального рівня. Водночас мажоритарні бонусні системи чи не найбільш успішно показують себе на рівні місцевих виборів, що залишає їх поза увагою авторів класифікацій виборчих систем.

З огляду на це, однозначне трактування мажоритарної бонусної системи скоріше залишається справою майбутнього, ніж має dokonаний вигляд. Ю. Ключковський у згаданій монографії вживає саме термін «бонусні виборчі системи» та уточнює слідом за експертами Венеціанської комісії, що бонуси – «це мандати, що надаються найбільш успішному списку кандидатів перед тим, як відбувається власне розподіл мандатів» [4, с. 67]. Під це визначення бонусні виборчі системи підпадають, але, як буде показано нижче, не у всій своїй множині.

М. Шугерт та М. Уоттенберг пропонують натомість вживати термін «системи гарантованої більшості», описуючи в якості прикладу виборчу систему, що функціонувала в Мексиці під час виборів 1988 та 1991 рр.

[8, с. 14]. Вони описують систему гарантованої більшості як виборчу систему змішаного типу, за якої частина мандатів розігрується в одномандатних округах, а частина – за партійними списками. При цьому партія, що виграла у найбільшому числі одномандатних округів автоматично одержує таку кількість мандатів за своїм виборчим списком, яка гарантує їй здобуття більшості у представницькому органі.

К. Бедок та Н. Соже пропонують використовувати термін «мажоритарні бонусні системи» та відносять до їхнього числа виборчі системи, які поєднують пропорційний розподіл мандатів між списками із виділенням бонусних мандатів лідеру виборчих перегонів. Разом з тим, незважаючи на пряму вказівку на пропорційний розподіл мандатів, К. Бедок та Н. Соже відносять мажоритарні бонусні системи також до систем змішаного типу, вказуючи на їхнє основне призначення – поєднання представництва у виборному органі широкого спектру політичних партій із гарантуванням утворення в такому органі стабільної правлячої більшості [5, с. 3–4].

Разом з тим, А. Бле та Л. Массікотт, описуючи функціонування бонусної виборчої системи на Мальті, вживають термін «захисна сітка». Мова йде про механізм, який використовується за системи єдиного голосу, що передається, для того, щоб гарантувати партії, яка здобула абсолютну більшість перших преференцій виборців, одержання більшості місць у парламенті [7, с. 55]. Цей приклад є особливо важливим, оскільки він підриває аргументацію М. Шугерта і М. Уоттенберга та К. Бедок і Н. Соже на користь віднесення бонусних виборчих систем виборчих систем до змішаного типу. Сам автор схиляється до думки, що механізм бонусів в силу самої своєї природної дії на користь найбільш успішної партії (партій) має мажоритарний характер.

Проаналізувавши напрацювання в цій царині, автор схиляється до того, щоб виділити окремий великий клас виборчих систем – «систем гарантованого розподілу мандатів». Такі системи він пропонує розглядати як виборчі системи, за яких принаймні частина мандатів розподіляється між політичними партіями (або блоками політичних партій) таким чином, що розподіл цієї частини мандатів ставиться в залежність від місця, яке партія (або блок) чи її кандидат на індивідуальну представницьку посаду посіли на виборах по відношенню до інших партій (або блоків) чи кандидатів. Це місце може визначитися як кількістю вже здобутих мандатів, так і кількістю голосів виборців.

У такому разі, бонусна виборча система – це різновид системи гарантованого розподілу мандатів, за якої одна чи більше політичних партій (блок партій) за виконання певних умов одержує додаткові мандати в результаті дії механізмів, що не поширюється на решту партій (блоків). Як правило, бонусні мандати надаються політичній партії, що показала найкращий електоральний результат.

Виходячи з цих трактувань, сутнісними характеристиками бонусних виборчих систем можна вважати: тип бонусу (фіксований бонус для переможця; фіксований сумарний бонус для переможців; нефіксований бонус; бонус, що гарантує здобуття абсолютної більшості мандатів), джерело бонусних мандатів (спеціально зарезервовані мандати; мандати за рахунок інших

партій, що пройшли до виборного органу; мандати за рахунок партій, що не пройшли до виборного органу), раунди нарахування бонусів та наявність зв'язку при нарахуванні бонусів між виборами різних рівнів.

Надалі автор пропонує ознайомитися з різновидами бонусних виборчих систем, які він виокремлює, виходячи з наведених вище сутнісних характеристик цих систем. Кожен різновид супроводжується прикладом, який дозволяє повніше оцінити специфіку того чи іншого варіанта нарахування бонусів.

Системи з фіксованим сумарним бонусом є скоріше винятком у сучасній практиці, оскільки вони є негнучкими і можуть створювати ситуації, коли одна з політичних партій здобуде непропорційно великий вплив у представницькому органі. Загальний розмір бонусу за такої системи відомий заздалегідь, ще до початку виборів. Але на нього можуть претендувати одразу декілька політичних партій, і визначити мінімально можливий бонус для кожної з них до завершення виборів неможливо. Важливим моментом є той факт, що такий бонус не гарантує жодній з політичних партій здобуття більшості у представницькому органі, а лише збільшує вірогідність здобуття такої більшості.

Приклад такої системи наводять А. Бле та Л. Массікотт, описуючи виборчу систему Туреччини. Їхню увагу тут привертає практично унікальна специфіка розподілу мандатів: у країні утворюється велика кількість багатомандатних округів, але до участі у розподілі мандатів на рівні округів допускаються лише списки партій, що здобули не менше 10 % голосів виборців у загальнонаціональному масштабі, при тому що бонусний мандат у округах з магнітудою 5 та більше надається списку партій, що здобула більшість голосів виборців [7, с. 68].

Система з фіксованим бонусом для переможця виборів передбачає, що партія, яка здобула більшість голосів виборців у межах всієї країни, гарантовано має додатково одержати певну кількість мандатів у парламенті. Ця кількість заздалегідь відома і не враховується при пропорційному розподілі мандатів між списками політичних партій. Ця система так само не гарантує жодній політичній партії здобуття більшості голосів у парламенті, але при цьому гарантує партії-переможниці мінімальну кількість мандатів.

Типовим прикладом такого розподілу є грецький варіант пропорційної виборчої системи, за якої у багатомандатних округах між партійними списками (та окремими кандидатами у 8 одномандатних округах) безпосередньо розігрується лише 250 мандатів за загального чисельного складу парламенту у 300 депутатів. Решта 50 місць зарезервовані для партії, яка здобуде найбільшу кількість голосів виборців в загальнонаціональному масштабі [10].

Системи з нефіксованим залишковим бонусом можна вважати відносною новацією. Мова йде про використання того факту, що при проведенні математичних розрахунків з розподілу мандатів між списками політичних партій за пропорційною виборчою системою традиційно частина голосів виборців втрачається через те, що вони були подані за партії, що не подолали загороджувальний бар'єр. Саме мандати, які мали б сумарно одержати партії, що не подолали такий бар'єр, і пропонується передавати партії-переможниці виборів в якості бонусних.

Ідея такого роду передачі нерозподілених мандатів партії-переможниці виборів була запропонована в 2017 р. у проекті нової конституції Грузії, який був представлений для оцінки Венеціанської комісії та зазнав саме з цього приводу суттєвої критики останньої. Європейські експерти визнали, що такого роду бонусні механізми порушують принцип рівності виборчих прав громадян [11, с. 8–9]. До цього варто додати і той факт, що подібний бонус може мати абсолютно непередбачуваний вплив на розстановку сил у парламенті та не може гарантувати партії-переможниці виборів здобуття більшості мандатів.

Система з пропорційним бонусом теж вважається інноваційним винаходом і використовується не стільки для зміцнення позицій окремих партій у представницькому органі, скільки для забезпечення представництва у цьому органі окремих груп, наприклад, жінок або меншин. З цієї точки зору справді бонусною вона стає лише в тому випадку, якщо одна з партій не вибере належну їй частку «бонусних» мандатів, і ця частка стане реальним бонусом для решти партій.

Унікальним прикладом застосування цієї системи став Бангладеш, де вона була покликана гарантувати певний мінімальний рівень представництва жінок у парламенті. Так, 300 мандатів розігруються в одномандатних округах, в той час як 50 мандатів зарезервовані для жінок. Кожна партія одержує таку частку з цих 50 мандатів, яка відповідає частці голосів за її кандидатів у одномандатних округах. Партійне керівництво самостійно визначає кандидатури тих, хто одержить бонусні мандати. Потенційно партія може запропонувати більше кандидатур, ніж одержала бонусних місць, і тоді вони будуть розподілені між кандидатами шляхом голосування новообраних членів парламенту від цієї партії за системою єдиного голосу, що передається [12]. Такий варіант системи з пропорційними бонусами в реальності лише може ставити політичній партії у більш вигідне становище порівняно з незалежними кандидатами, стимулюючи розвиток партійної системи, але з максимально високою долею вірогідності, не даючи одним партіям бонусів по відношенню до інших.

Система з бонусними додатковими мандатами застосовується в тих випадках, коли законодавство не фіксує жорстко чисельний склад парламенту. В такому разі партія, що здобула просту більшість голосів, може бути винагороджена додатковими мандатами у кількості, що дозволить їй мати абсолютну більшість. Чисельний склад парламенту в такому разі збільшується на число, що відповідає кількості таких додаткових мандатів.

Практично унікальним випадком застосування цієї системи на загальнонаціональних виборах можна вважати вибори до парламенту Мальти. Унікальність цієї системи і в тому, що вона не потребує існування виборчих списків як таких. Вибори проводяться за системою єдиного голосу, що передається. За умов мальтійської двопартійної системи це створює реальні ризики того, що партія, чії представники матимуть більшість перших голосів виборців, не матиме більшості у парламенті. Бонусні мандати і покликані гарантувати їй здобуття такої більшості [13].

Двораундові бонусні виборчі системи з фіксованим бонусом передбачають можливість проведення голо-

сування за партійні списки у два тури. При цьому партія, що здобуває більшість голосів виборців, одержує бонус незалежно від того, в якому турі вона здобує перемогу.

Так, на місцевих виборах у Франції партії-переможниці виборів гарантованим є бонус у 25 % мандатів в представницькому органі. Решта 75 % розподіляється пропорційно між усіма партіями, що брали участь у даному раунді – в тому числі бере участь у цьому розподілі і партія-переможниця, що вже здобула 25 % мандатів. Зазначимо, що в першому турі для перемоги необхідна абсолютна більшість, а у другому, куди виходять всі партії з показником у 10 % і більше за результатами першого туру, достатньо простої більшості [5, с. 4–5]. Така система не гарантує абсолютної більшості мандатів у представницькому органі партії-партії переможниці.

Двораундова бонусні виборчі системи з нефіксованим бонусом у другому раунді, який гарантує здобуття абсолютної більшості мандатів, передбачають нарахування бонусів для політичної партії виключно за результатами другого туру. Такі системи можуть застосовуватися як при нарахуванні бонусів за результатами виборів до одного виборчого органу, так і за результатами виборів до декількох пов'язаних органів (або заміщення індивідуальних виборчих посад).

Вітчизняна законотворчість дає приклад двораундової бонусної системи, яку Ю. Ключковський називає «двотуровою пропорційною системою» [4, с. 68]. Проект такої системи передбачав голосування виборців за партійні списки. Другий тур планувалося проводити, якщо у першому ходенні зі списків не здобув би абсолютної більшості голосів виборців (за наявності такого списку мандати між іншими партіями розподілялися б пропорційно до числа здобутих голосів). У такому разі до другого туру мали виходити дві партії, що здобули найбільшу кількість голосів у першому турі виборів. У другому турі перемогу одержувала б партія, що здобула б відносну більшість голосів виборців. Така партія автоматично б одержувала 226 мандатів у Верховній Раді України. Решта 224 мандати мали пропорційно розподілятися між іншими політичними партіями пропорційно до числа голосів, здобутих ними у першому турі виборів [2, с. 425].

Бонусні виборчі системи для виборів різних рівнів становлять особливий інтерес для України, оскільки вони знайшли застосування саме при проведенні виборів до органів місцевого самоврядування. У цьому сенсі показовим є приклад Італії, де подібна бонусна система почала застосовуватися з 1993 р., із запровадженням прямих виборів мерів міст загальним голосуванням [6, с. 20].

Такого типу система передбачає одночасне проведення виборів до міської ради та виборів міського голови. Політична партія або партійна коаліція висуває кандидатуру на посаду мера міста та висуває список кандидатів до міської ради. Виборець одержує один бюлетень для голосування, у якому він має можливість зробити лише один вибір – підтримати одночасно і виборчий список партії, і кандидатуру, висунуту нею на посаду мера (виборець додатково має право

висловити свої преференції по відношенню до кандидатів у цьому списку). Переможцем виборів мера стає кандидат, що здобуває просту більшість голосів. Разом з тим, виборчий список партії або коаліції партій, що висунула кандидатуру переможця, автоматично отримує 2/3 місць у міській раді. Решта мандатів розподіляється між іншими списками (загороджувальний бар'єр встановлено на рівні 4 %) пропорційно до отриманого ними числа голосів виборців [6, с. 20].

Двораундова бонусна виборча система для виборів різних рівнів є комбінацією двох попередньо описаних варіантів бонусної системи. В такому разі, вибори до одного або більше органів, для яких задіяна така виборча система, можуть проводитися у два тури.

Приклад такого ускладненого нарахування бонусів також дає італійське законодавство, прийняте в 1993 р. для регулювання проведення місцевих виборів у населених пунктах із кількістю мешканців понад 15 тис. У першому турі виборець може проголосувати за виборчий список політичної партії (чи коаліції) та за кандидатуру на посаду мера. Ці голоси подаються окремо, а тому виборець може підтримати виборчий список від однієї партії або коаліції, а кандидатуру на посаду мера – від іншої. У першому турі для обрання на посаду мера необхідно набрати абсолютну більшість голосів. Якщо переможця немає, то проводиться другий тур, до якого виходять двоє лідерів за підсумками першого туру (голосування за партійні списки в другому турі не проводиться). При цьому партії, чий кандидат не пройшли до другого туру, можуть офіційно підтримати одного з двох кандидатів, що залишилися, за наявності згоди з його сторони. Для перемоги кандидату достатньо простої більшості голосів. Партія чи коаліція, що підтримувала переможця другого туру, одержує 2/3 місць у представницькому органі, а решта розподіляється між іншими партіями пропорційно до частки голосів, здобутих їхніми списками у першому турі [6, с. 20]. Таким чином, у міській раді гарантовано формується більшість, що підтримує новообраного мера.

Завершуючи характеристику різновидів бонусних виборчих систем, автор хоче підкреслити, що він усвідомлює можливість існування і інших варіантів бонусних систем, але вони, на його думку, так чи інакше будуть похідними від описаних тут випадків або являтимуть собою їхні комбінації.

Висновок. Бонусні виборчі системи хоч і залишаються відносно малопоширеними у світовій виборчій практиці, являють собою реальний інструмент, який дозволяє законодавцю гарантувати формування стабільної більшості у представницьких виборчих органах або у відомій мірі збільшити вірогідність формування такої більшості за рахунок надання найбільш успішним партіям додаткових мандатів. Варіюючи такими характеристиками як тип бонусу, джерело бонусу, раунд нарахування бонусу та зв'язок нарахування бонусу з виборами іншого рівня, можна, зокрема, і створити умови, за яких суттєво зменшиться вірогідність протистояння між міським головою та депутатським корпусом міської ради. У цьому контексті перспективи використання бонусних виборчих систем мали б стати предметом вивчення вітчизняної політичної науки.

1. Закон України «Про місцеві вибори» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 37–38. – С. 366.
2. Висновок щодо проекту Закону про внесення змін до Закону «Про вибори народних депутатів України», внесеного народними депутатами Лавриновичем і Портновим (CDL-AD(2009)019), ухвалений Венеціанською Комісією на 78 пленарній сесії (Венеція, 13–14 березня 2009 року) // Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права : Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи : пер. з англ. / За ред. Ю. Ключковського. – Вид. 2-е, випр. і доповн. – К. : Логос, 2009. – С. 423–427.
3. Експертна дискусія : «Виборча система України : шляхи та перспективи демократизації». Виступи учасників [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/table/19082008/newsf1.htm>.
4. Ключковський Ю. Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство : монографія / Ю. Б. Ключковський. – К. : Час Друку, 2011. – 132 с.
5. Bedock C. Electoral Systems with Majority Bonus as Mixed Systems [Electronic resource] // C. Bedock, N. Sauger. – Access mode : <http://www.afsp.info/archives/congres/congres2013/st/st28/st28bedocksauger.pdf>.
6. Bordignon M. Moderating Political Extremism : Single Round vs Runoff Elections under Plurality Rule [Electronic resource] / M. Bordignon, T. Nannicini, G. Tabellini. – Access mode : <http://ftp.iza.org/dp7561.pdf>.
7. LeDuc L. Comparing democracies 2 / L. LeDuc, R. Niemi, P. Norris. – London : SAGE Publications, 2002. – 269 p.
8. Shugart M. Mixed-Member Electoral Systems : The Best of Both Worlds? / M. Shugart, M. P. Wattenberg. – Oxford. – 2001. – 676 p.
9. Современные избирательные системы. Вып. 10 : Италия, Малайзия, Перу, Сирия / Т. О. Кузнецова, Л. М. Ефимова, А. Г. Орлов, М. А. Сапронова ; науч. ред. А. В. Иванченко, В. И. Лафитский. – М. : РЦОИТ, 2015. – 472 с.
10. IPU PARLINE database : GREECE (Vouli Ton Ellinon), Electoral system [Electronic resource]. – Access mode : http://archive.ipu.org/parline-e/reports/2125_B.htm.
11. Georgia – Opinion on the draft revised Constitution [Electronic resource] // Venice Commission : Council of Europe. – Access mode : [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2017\)013-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2017)013-e).
12. Paasilinna S. Women's Reserved Seats in Bangladesh : A Systemic Analysis of Meaningful Representation [Electronic resource] / S. Paasilinna. – Access mode : http://www.ifes.org/sites/default/files/2016_ifes_womens_reserved_seats_in_bangladesh_a_systemic_analysis_of_meaningful_representation.pdf.
13. IPU PARLINE database : MALTA (Il-Kamra Tad-Deputati), Electoral system [Electronic resource]. – Access mode : http://archive.ipu.org/parline-e/reports/2203_B.htm.

Р. В. Чуприн,
ЧНУ ім. Петра Могили, с. Николаєв, Україна

БОНУСНЫЕ ИЗБИРАТЕЛЬНЫЕ СИСТЕМЫ: ХАРАКТЕРИСТИКИ И КЛАССИФИКАЦИЯ

В статье предлагается определение бонусной избирательной системы, рассматриваются ее существенные характеристики, и поднимается вопрос классификации систем такого рода. Бонусная избирательная система определяется как разновидность системы гарантированного распределения мандатов, при которой одна или более политическая партия (блок партий) при выполнении определенных условий получают дополнительные мандаты в результате действия механизмов, которые не распространяются на остальные партии (блоки).

Определяется перечень существенных характеристик бонусных избирательных систем: тип бонуса (фиксированный бонус для победителя; фиксированный суммарный бонус для победителей; нефиксированный бонус; бонус, гарантирующий получение абсолютного большинства мандатов), источник бонусных мандатов (специально зарезервированы мандаты; мандаты за счет других партий, прошедших в выборный орган; мандаты за счет партий, не прошедших в выборный орган), раунды начисления бонусов и наличие связи при начислении бонусов между выборами разных уровней.

Выделяются и описываются разновидности бонусных систем: система с фиксированным суммарным бонусом; система с фиксированным бонусом для победителя выборов; система с нефиксированным остаточным бонусом; система с пропорциональным бонусом; система с бонусными дополнительными мандатами; двухраундовая система с фиксированным бонусом; двухраундовая система с нефиксированным бонусом во втором раунде, который гарантирует получение абсолютного большинства мандатов; система для выборов различных уровней; двухраундовая система для выборов различных уровней.

Автор приходит к выводу, что варьируя существенными характеристиками бонусных избирательных систем, можно, в частности создать условия, при которых существенно уменьшится вероятность противостояния между мэром и депутатским корпусом городского совета. Отмечается, что в этом контексте перспективы использования бонусных систем должны стать предметом изучения отечественной политической науки.

Ключевые слова: *избирательная система; бонусная избирательная система; мажоритарная бонусная избирательная система; избирательная система гарантированного большинства; смешанная избирательная система; выборы.*

R. Chuprin,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

BONUS ELECTORAL SYSTEMS: CHARACTERISTICS AND CLASSIFICATION

The article is devoted to the bonus subclass of electoral systems. The author proposes a definition of a bonus electoral system, describes the core features of the electoral systems of this type and develops his own approach to their classification.

A bonus electoral system is defined as a subtype of the assured distribution of mandates system which guarantees obtaining of some additional mandates to a party (or a coalition) in accordance with the certain conditions. These additional (or bonus) mandates are usually to be added to the mandates of the party with the best electoral result.

The core features of bonus systems are described: the type of bonus (fixed bonus for the winner; fixed total bonus for the winners; non-fixed bonus; non-fixed bonus to gain absolute majority in the legislature); the source of the bonus mandates (reserved places; places subtracted from the results of other winning parties; places taken from the parties below the threshold); the rounds for adding bonuses and linkage between elections of different levels.

The author proposes to distinguish these types of the bonus electoral systems: the system with fixed total bonus; the system with the fixed bonus for the winner; the system with the non-fixed remainder bonus; the system with the proportional bonus; the two-round system with the fixed bonus; the two-round system with the non-fixed bonus in the second round providing majority in legislature to the winner; the system for the linked elections; the two-round system for the linked elections. Short cases on all these types are provided.

The author comes to the conclusion: bonus electoral systems provide lawmakers with the real mechanisms which can help to avoid of confrontation between the majors and city councils. Since this issue is actual in modern Ukraine the author suggests that the perspectives of implementation of bonus mechanisms in the electoral system of Ukraine should be seriously considered.

Key words: *electoral system; bonus electoral system; majority bonus electoral system; assured majority electoral system; mixed electoral system; elections.*

Рецензенти: **Наумкіна С. М.**, д-р політ. наук, професор;
Шевчук О. В., д-р політ. наук, професор.

© Чупрін Р. В., 2018

Дата надходження статті до редколегії 13.04.2018